МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота бакалавра

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

Виконала: студентка 4-го курсу,
групи 6.2311-ср
спеціальності 231 «Соціальна робота» освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
К.В.Муха

Керівник: доцент кафедри політології, доцент, к.політ.н. Лепська Н.В

Рецензент: професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, доцент, д.філос.н. Масюк О.П.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії,
публічного управління та
соціальної роботи
_____
Т.І.Бутченко
«_____« _____2025 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ
Мухі Катерині Віталіївні
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи (проєкту) Соціальна робота громадських організацій під час війни та повоєнного відновлення країни
керівник роботи Лепська Наталія Володимирівна к.психол.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «19» грудня 2024 року № 1992-с

2. Строк подання студентом роботи 11 червня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи Бех В. П., Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціальна робота і формування громадянського суспільства : монограф. / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 599 с. Андрющенко А., Горбунова-Рубан С. Підготовка соціальних працівників в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. *СОСІОПРОСТІР*. 2019.№ 8. Борисова О. В., Знаткова О. М., Кульга О. О., Нікітіна В. В. Соціальна робота з вимушеними переселенцями в сучасній Україні : монографія / за ред. О. В. Борисової ; Луган. нац. аграр. ун-т. Київ :Кондор, 2019. 468 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Розглянути основні методи вивчення діяльності громадських організацій у сфері соціальної роботи в умовах війни та під час повоєнного відновлення. 2. Сформулювати та конкретизувати ключові терміни дослідження. 3. Окреслити основні принципи та методологічні підходи дослідження. 4. Проаналізувати особливості діяльності громадських організацій у контексті соціальної роботи під час війни. 5. Здійснити аналіз правового регулювання соціальної роботи в умовах воєнного стану. 6. Порівняти зарубіжний досвід соціальної підтримки в період війни та відбудови.7. Дослідити поточні практики та процеси соціальної роботи в умовах воєнних дій. 8. Окреслити ключові

напрями вдосконалення та розвитку соціальної роботи в умовах війни та під час післявоєнної відбудови.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1 таблиця

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Лепська Н.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	02.02.2025	02.02.2025
Розділ 2	Лепська Н.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	11.03.2025	11.03.2025
Розділ 3	Лепська Н.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	03.04.2025	03.04.2025

7. Дата видачі завдання 18 січня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2024	*виконано*
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2025	*виконано*
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2025	*виконано*
4.	І розділ	Лютий – березень 2025	*виконано*
5.	ІІ розділ	Березень – квітень 2025	*виконано*
6.	ІІІ розділ	Квітень – травень 2025	*виконано*
7.	Систематизація висновків	Травень 2025	*виконано*
8.	Нормоконтроль	Травень – червень 2025	*виконано*

Студент К.В.Муха

Керівник роботи Н.В.Лепська

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер О.О. Широбокова

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 54 сторінок , 40 позицій у літературі.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ, ВІЙНА, ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

Метою є з’ясувати, як працюють громадські організації під час війни і після неї, та як можна зробити їхню соціальну роботу ефективнішою.

Мета дослідження: дослідити особливості соціальної діяльності ГО у кризових умовах та дослідити чинники, що впливають на її результативність. Об’єкт дослідження: роль громадських організацій у наданні соціальної допомоги в умовах війни та після її завершення.

Предмет дослідження: форми, методи та напрями соціальної роботи, які реалізуються громадськими організаціями в кризових умовах та під час відбудови суспільства.

Гіпотеза: успішність соціальної підтримки з боку ГО в кризові та післякризові періоди зумовлюється координацією з державою, наявністю ресурсів і швидкістю реагування.

Висновки: 1. Під час війни громадські організації забезпечують необхідну соціальну підтримку і є важливою ланкою допомоги.

2. Забезпечення результативної соціальної роботи можливе за умов належного фінансування, ефективної координації з державними органами та кваліфікованого персоналу.

SUMMARY

The qualifying paper consists of 54 pages and 55 entries in the list of references.

SOCIAL WORK, NATIONAL ORGANIZATION, WAR, POST-WAR RECONSTRUCTION OF THE COUNTRY

The aim is to find out how public organizations work during and after the war, and how their social work can be made more effective.

The purpose of the study: to investigate the features of the social activities of NGOs in crisis conditions and to investigate the factors that influence its effectiveness.

The object of the study: the role of public organizations in providing social assistance during the war and after its end.

The subject of the study: forms, methods and directions of social work implemented by public organizations in crisis conditions and during the reconstruction of society.

Hypothesis: the success of social support from NGOs in crisis and post-crisis periods is determined by coordination with the state, the availability of resources and the speed of response.

Conclusions: 1. During the war, public organizations provide the necessary social support and are an important link in assistance.

2. Ensuring effective social work is possible under conditions of adequate funding, effective coordination with state bodies, and qualified personnel.

ЗМІСТ

ВСТУП……..3

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ……6

1.1. Аналіз категоріально-понятійного апарату дослідження……6

1.2. Основні поняття дослідження та їх інтерпретація……..11

1.3. Принципи, методи та методики дослідження……14

РОЗДІЛ 2.ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КРИЗОВИХ УМОВАХ …….21

2.1. Теоретичні основи соціальної роботи громадських організацій у кризових ситуаціях……...21

2.2. Роль громадських організацій у підтримці вразливих груп населення під час війни……..24

2.3. Зарубіжний досвід соціальної підтримки у надзвичайних ситуаціях та можливості його адаптації в Україні…….27

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ І В ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ……...35

3.1. Аналіз сучасного стану діяльності громадських організаційу сфері соціальної підтримки……...35

3.2. Емпіричне дослідження ефективності соціальних програм ……37

3.3. Шляхи вдосконалення діяльності громадських організацій у післявоєнний період…….42

ВИСНОВКИ……46

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ……49

ДОДАТКИ……..55

ВСТУП

Актуальність теми. Повномасштабна війна в Україні, розпочата Росією у 2022 році, спричинила глибокі соціальні потрясіння, які відчули всі верстви населення. Масове внутрішнє переміщення осіб, втрати рідних, руйнування домівок, знищення інфраструктури, порушення освітніх, медичних, психологічних і соціальних послуг – усе це створило критичну потребу у підтримці з боку різних інституцій. У таких умовах роль громадських організацій стала особливо важливою, адже вони одними з перших реагували на запити населення, особливо в регіонах, де традиційні державні служби були дезорганізовані або недоступні.

Громадські організації (ГО), незалежно від масштабу їх діяльності, стали провідниками гуманітарної допомоги, психологічної підтримки, освітніх ініціатив та адвокації прав постраждалих. У перші місяці війни саме вони організовували евакуацію населення, забезпечення продуктами, ліками, засобами гігієни, надавали правову допомогу, допомагали з тимчасовим житлом. Багато організацій переключили свою діяльність на нові виклики, продовжуючи адаптуватися до змін у суспільстві.

Особливо важливим є внесок громадських організацій у підтримку вразливих груп: осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), дітей- сиріт, літніх людей, родин загиблих військовослужбовців, ветеранів та жінок, що пережили сексуальне насильство. Ці категорії потребують комплексної, міждисциплінарної допомоги, яку часто забезпечують саме ГО у співпраці з міжнародними партнерами, фондами та волонтерськими спільнотами.

Після завершення активної фази війни постане ще складніше завдання – повоєнне відновлення країни. Тут громадські організації також відіграватимуть ключову роль, сприяючи реінтеграції ветеранів, налагодженню міжетнічного діалогу, відновленню соціального капіталу громад, формуванню нової системи соціальних послуг і протидії колективній травматизації. Особливої ваги набуває розвиток громадських ініціатив, спрямованих на реабілітацію постраждалих,

підтримку ментального здоров’я та сприяння соціальній згуртованості.

Крім того, громадські організації є простором для мобілізації громадянського суспільства, розвитку волонтерства та активної участі населення у розбудові демократичної держави. Їх діяльність під час війни продемонструвала високу ефективність, гнучкість та готовність до дій в умовах кризи. Водночас, постає потреба в осмисленні їхнього досвіду, вивченні ефективних практик, розробці рекомендацій для посилення взаємодії з державними структурами та удосконалення механізмів соціальної підтримки.

Мета дослідження: вивчення ролі громадських організацій у соціальній підтримці та відновленні країни під час війни та в період післявоєнного відновлення, аналіз їхніх програм та практик, а також розробка рекомендацій щодо оптимізації діяльності ГО для більш ефективного впливу на соціальну стабільність і відновлення.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові джерела з проблематики соціальної роботи громадських організацій у період війни та повоєнного відновлення, визначити внесок провідних дослідників у розвиток теми.

Уточнити ключові поняття дослідження, зокрема «соціальна робота», «громадська організація», «кризова ситуація», «повоєнне відновлення», розглянути їх дефініції у фаховій та законодавчій літературі.

1. Обґрунтувати принципи, методи і методики дослідження, які використовуються для аналізу діяльності громадських організацій.

2. Розкрити теоретичні підходи до діяльності громадських організацій у кризових ситуаціях та надзвичайних умовах.

3. Оцінити роль громадських організацій у підтримці вразливих груп населення під час війни.

4. Проаналізувати міжнародний досвід соціальної роботи громадських організацій під час збройних конфліктів і в післявоєнний період, визначити можливості його адаптації до українських умов.

5. Проаналізувати сучасний стан та тенденції соціальної роботи

громадських організацій в Україні на основі статистичних даних.

6. Представити результати емпіричного дослідження діяльності громадських організацій у сфері соціальної підтримки.

7. Розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення діяльності громадських організацій у повоєнний період та залучення міжнародних ресурсів.

Об'єкт дослідження: соціальна діяльність громадських організацій в умовах війни та в період післявоєнного відновлення України.

Предмет дослідження: форми та методи соціальної роботи громадських організацій, що сприяють ефективній підтримці вразливих груп населення під час війни та в період післявоєнного відновлення.

Методи дослідження: аналіз наукових джерел, синтез, систематизація, порівняння, соціологічне дослідження (анкетування), метод статистичного аналізу.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що діяльність громадських організацій у період війни та повоєнного відновлення є важливим чинником підтримки вразливих груп населення. Водночас рівень ефективності цієї діяльності залежить від таких умов, як співпраця з державними структурами, наявність матеріальних і людських ресурсів, а також залучення міжнародної допомоги.

Практичне значення полягає в можливості застосування отриманих результатів для розробки програм професійної підтримки та мотивації соціальних працівників. Рекомендації можуть бути використані громадськими організаціями для підвищення якості соціальних послуг в умовах воєнного та післявоєнного періоду. Також результати сприятимуть удосконаленню кадрової політики і створенню сприятливого психологічного середовища в організаціях.

Структура та обсяг роботи: робота складається із вступу, трьох розділів, висновків після кожного розділу, загального висновку та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПЕРІОД ВІЙНИ І ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

1.1. Аналіз категоріально-понятійного апарату дослідження

Дослідження соціальної роботи громадських організацій у період війни та повоєнного відновлення потребує чіткого визначення ключових понять, що забезпечують логіко-смислову єдність дослідження, а також дозволяють розкрити специфіку діяльності громадських структур у кризових умовах.

До базових понять, які потребують аналізу, належать: «соціальна робота», «громадська організація», «період війни», «повоєнне відновлення», а також пов’язані з ними категорії – «волонтерство», «соціальні послуги», «резильєнтність», «соціальна вразливість» тощо.

Поняття «соціальна робота» у науковому дискурсі трактується як професійна діяльність, що спрямована на підтримку осіб і груп, які перебувають у складних життєвих обставинах, з метою подолання або пом’якшення негативних соціальних наслідків.

Поняття «соціальне забезпечення» та «соціальна робота» у західних країнах замінили раніше вживані терміни «благодійність» та «перетворення». Одним із ключових нововведень у цій сфері стало формування системи соціального страхування та державної допомоги, що фінансується з державного бюджету, а також ухвалення законодавчих актів, які регулюють умови праці – зокрема, встановлення мінімальної заробітної плати, обмеження тривалості робочого часу і врегулювання трудових відносин між працівниками та адміністрацією. Програми підтримки доходів охоплюють два основні напрямки: соціальне страхування та матеріальну допомогу.

Отже, соціальна робота сформувалася як важливий соціальний інститут, що входить до структури держави з соціальною орієнтацією. Важливість цього

інституту полягає в узгодженості та взаємопов'язаності всіх його складових, які об'єднуються у цілісну систему. Це дозволяє реалізувати головне завдання соціальної роботи – підвищення добробуту як окремої людини, так і суспільства загалом.

У сучасних умовах соціально-економічної ситуації на міжнародній арені інститут соціальної роботи продовжує активно розвиватися. Обсяги застосування соціальних технологій мають тенденцію до сталого зростання, що сприяє покращенню рівня життя населення [1].

Однією з незмінних характеристик соціальної роботи є її універсальність, а головною метою – забезпечення громадського порядку і соціальної рівноваги. Досягнення людиною відповідного рівня добробуту і соціального благополуччя значною мірою залежить від державної соціальної політики. Важливою особливістю соціальної роботи є її системність і продумана стратегія, які не можуть бути реалізовані лише фахівцями однієї спеціальності. До заходів соціальної підтримки, які є невід'ємною складовою соціальної роботи, зазвичай залучені представники різних сфер, зокрема охорони здоров'я, правопорядку, освіти тощо.

Актуальність соціальної роботи залишається незмінною завдяки її здатності підтримувати соціальність людини, яка обумовлена не лише базовими потребами існування, а й соціокультурними чинниками загалом. Розширення і ускладнення структури соціального життя, а також підвищення вимог до стабільного і якісного повсякденного існування стимулюють удосконалення соціальних заходів, їх розвиток і розширення [1].

Проте це також трансформує саму сутність соціальної роботи як процесу взаємодії людини та суспільства в контексті соціальності. Внаслідок цього виникає потреба у виявленні глибшого змісту соціальної роботи, що є складним і багатогранним явищем, яке передбачає застосування різноманітних методів, технологій і підходів, спрямованих на підтримку соціалізації або ресоціалізації особистості.

За визначенням Міжнародної федерації соціальних працівників, соціальна

робота є професійною діяльністю, спрямованою на сприяння соціальним змінам, розвитку добробуту людей і зміцненню їхньої автономії. Цей процес реалізується через використання науково обґрунтованих знань, етичних принципів та професійної практики [10].

Соціальна робота передбачає не лише допомогу окремим особам, а й роботу з групами та спільнотами, вплив на соціальні структури, щоб створити умови для справедливого розподілу ресурсів і можливостей. Вона охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на подолання соціальної нерівності, боротьбу з дискримінацією, підтримку вразливих верств населення та розвиток соціальної згуртованості.

В українському контексті соціальна робота нерозривно пов’язана з процесом соціального захисту населення та системою надання соціальних послуг, що регулюється законодавчими актами.

Зокрема, Закон України «Про соціальні послуги» визначає основні засади організації, надання та контролю якості соціальних послуг, що покликані забезпечити соціальну підтримку найбільш вразливих категорій громадян – осіб з інвалідністю, літніх людей, дітей, внутрішньо переміщених осіб та інших. Важливою складовою цього процесу є взаємодія державних структур, громадських організацій та місцевих громад, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до задоволення соціальних потреб населення.

Громадські організації, відповідно до Закону України «Про громадські об’єднання», являють собою неприбуткові добровільні об’єднання фізичних осіб, створені для спільної реалізації своїх прав і свобод, а також задоволення суспільних інтересів. Вони є важливими суб’єктами громадянського суспільства, що активно впливають на соціальне життя країни.

Особливо значущою стає їхня роль в умовах війни, коли державні ресурси часто не встигають реагувати на всі потреби населення. У цей час громадські організації швидко мобілізують ресурси, організовують волонтерський рух, оперативно адаптують програми підтримки до актуальних викликів, що виникають у суспільстві.

У багатьох дослідженнях сучасних українських і зарубіжних авторів наголошується на багатогранній ролі громадських організацій у системі соціальної підтримки. Вони виконують як компенсаційну, так і інноваційну функції. Компенсаційна функція полягає в наданні безпосередньої допомоги та підтримки тим, хто цього потребує, заповненні прогалин у державних соціальних послугах, особливо в кризових умовах. Інноваційна функція виражається у впровадженні нових методів роботи, розвитку соціальних технологій, формуванні нових моделей підтримки, які можуть бути згодом інтегровані в державні системи [15, с. 178].

Особливої уваги заслуговує те, що громадські організації у періоди системних криз, зокрема під час воєнних конфліктів, здатні швидко реагувати на потреби суспільства, забезпечуючи оперативну підтримку тимчасово переміщеним особам, постраждалим від бойових дій, а також сім’ям, які опинилися у складних життєвих обставинах. Вони організовують волонтерські центри, забезпечують гуманітарну допомогу, психосоціальну підтримку, сприяють соціальній адаптації вразливих груп, що робить їх незамінними партнерами держави у сфері соціального захисту [22, с. 18].

Узагальнення теоретичних положень і практичних досліджень підтверджує, що ефективність діяльності громадських організацій багато в чому залежить від їх здатності співпрацювати з державними структурами, міжнародними організаціями та бізнес-сектором. Така кооперація дозволяє не лише об’єднувати ресурси, а й обмінюватися досвідом, впроваджувати найкращі практики, адаптувати інновації до місцевих умов. Так, за даними досліджень, інтеграція громадських організацій у систему соціальної підтримки створює більш гнучку, адресну і ефективну модель допомоги, яка відповідає потребам різних категорій населення.

Крім того, в умовах воєнних дій громадські організації набувають додаткової ролі – вони стають не лише провайдерами соціальних послуг, а й важливими учасниками процесів відновлення та реабілітації суспільства. Вони сприяють реінтеграції постраждалих, створенню умов для повернення до

нормального життя, розвитку місцевих громад, підтримці стабільності і миру. З урахуванням викликів сучасності, таких як масове переміщення населення, збільшення кількості вразливих груп, соціальна робота через громадські організації стає ключовим інструментом соціальної політики.

Період війни в контексті нашого дослідження розглядається не лише як фаза активних бойових дій, але й як соціально-політична ситуація, що супроводжується масовими переміщеннями населення, порушенням соціальних зв'язків, загрозою фізичному та психологічному благополуччю населення, посиленням соціальної вразливості певних категорій (ВПО, сім'ї військових, люди з інвалідністю, діти-сироти, люди похилого віку тощо). Соціальна робота в цей період набуває кризового та екстреного характеру, вимагає гнучких підходів, міждисциплінарної взаємодії та стресостійкості від фахівців [19, с. 34]. Повоєнне відновлення – це складний соціально-економічний і психологічний процес, що охоплює період після завершення активної фази воєнного конфлікту. Воно включає не лише фізичне відновлення інфраструктури, а й соціальну реабілітацію, психологічну допомогу, інтеграцію демобілізованих військовослужбовців, роботу з травмованими громадами та особами. У цьому контексті особливе значення мають поняття «ресоціалізація», «психосоціальна підтримка», «травма-орієнтована соціальна робота», які описують зміст фахової допомоги в умовах поствоєнної дійсності [24].

Зокрема, згідно з дослідженнями [36], у повоєнний період зростає потреба в міжвідомчій координації дій, впровадженні програм резильєнтності та довгострокових стратегій з подолання соціальних наслідків війни.

Одним з важливих понять, що активно використовується в контексті воєнного та післявоєнного періодів, є «соціальна вразливість». Це сукупність факторів, які підвищують ризик негативного впливу зовнішніх обставин на добробут індивіда чи соціальної групи. До вразливих груп у період війни зазвичай належать ВПО, жінки з дітьми, особи з інвалідністю, люди похилого віку, особи, які пережили насильство, тощо. Саме з такими групами найчастіше працюють громадські організації, застосовуючи принципи інклюзивності,

недискримінації та партисипативного підходу.

Окремо слід акцентувати увагу на понятті «волонтерство», яке стало невід'ємною частиною діяльності багатьох громадських організацій у період війни. Волонтерська діяльність, за даними досліджень G. Hustinx та S. Handy, сприяє не лише розширенню ресурсної бази організацій, а й формуванню нових соціальних зв'язків, мобілізації громадського потенціалу, а в контексті України – також національної консолідації. Волонтерство часто виконує роль соціального «буфера» в ситуаціях, коли державні інституції не встигають реагувати на виклики [39].

Отже, категоріально-понятійний апарат дослідження дозволяє окреслити міждисциплінарне поле, в якому функціонує соціальна робота громадських організацій у кризових умовах. Визначення базових понять дає змогу сформувати цілісну концептуальну рамку дослідження, зосереджену на вивченні специфіки фахової допомоги, соціальної підтримки та посттравматичного супроводу в умовах війни та повоєнного відновлення.

Водночас аналіз ключових термінів відкриває можливість для порівняльного аналізу вітчизняного та міжнародного досвіду, що є необхідним для розробки ефективних моделей соціальної роботи в умовах сучасних викликів.

1.2. Основні поняття дослідження та їх інтерпретація

У контексті соціальної роботи громадських організацій у період війни та повоєнного відновлення ключове значення мають певні базові поняття, які потребують детальної інтерпретації з урахуванням специфіки досліджуваної проблематики. Адекватне розуміння цих термінів сприяє формуванню цілісного уявлення про предмет дослідження та методологічне обґрунтування практичної діяльності [2, с. 19].

Поняття соціальної роботи слід розглядати не лише як професійну діяльність із надання допомоги особам, які перебувають у складних життєвих

ситуаціях, а й як інтегративний процес, що включає соціальне партнерство, мобілізацію ресурсів і формування соціальної солідарності.

В умовах воєнного конфлікту соціальна робота набуває особливого сенсу, оскільки вона стає інструментом соціальної інтеграції постраждалих та сприяє адаптації до нових реалій. Тут важливо підкреслити, що соціальна робота охоплює як індивідуальні, так і колективні форми підтримки, використовуючи міждисциплінарні підходи, що поєднують соціологію, психологію, право і менеджмент.

У цьому контексті громадська організація виступає як соціальний суб'єкт, здатний реалізовувати комплексні соціальні функції, які часто виходять за межі державних структур. ГО характеризуються гнучкістю, оперативністю і здатністю адаптуватися до швидкозмінних умов воєнного часу, що дозволяє їм ефективно реагувати на потреби різних верств населення. Важливим аспектом є роль ГО у формуванні соціального капіталу, розвитку довіри між членами спільнот та сприянні громадянській активності [6].

Концепт вразливих груп населення у дослідженні набуває багатовимірного значення. Окрім класичного розуміння осіб, які зазнають соціальних, економічних або психологічних труднощів, слід враховувати специфічні ризики, пов'язані з воєнним станом: втрату житла, розрив соціальних зв'язків, травматизацію, обмеження доступу до базових ресурсів. Отже, «вразливість» у воєнних умовах – це динамічна категорія, що включає як постійні, так і тимчасові характеристики, що змінюються під впливом зовнішніх факторів.

Соціальні послуги в межах воєнного і повоєнного періодів набувають нових форм і змісту. Вони виступають не просто як допомога або підтримка, а як механізм відновлення соціальної стабільності та життєдіяльності населення. Соціальні послуги включають широкий спектр заходів – від екстреної гуманітарної допомоги до реабілітаційних програм і соціально-психологічної підтримки. Особливістю їх надання є необхідність гнучкого підходу, врахування індивідуальних потреб і можливостей отримувачів, а також

взаємодія різних секторів (державного, громадського, міжнародного) [6].

Поняття воєнного періоду розглядається як особливий соціальний час, що характеризується гострими кризовими явищами, високим рівнем соціальної напруги, трансформацією традиційних соціальних інститутів. Водночас, повоєнний період – це фаза системного відновлення, яка передбачає не лише ремонт інфраструктури, а й відбудову соціальної тканини суспільства, реінтеграцію переселенців, підтримку постраждалих. Ці два періоди розглядаються як взаємопов'язані стадії складного соціального процесу, що потребує цілісних стратегій соціальної роботи [3, с. 232].

Соціальна підтримка у контексті даного дослідження розуміється як цілісний комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стабільності життєвих умов осіб, які зазнали впливу воєнних дій. Вона охоплює не тільки матеріальну допомогу, а й соціально-психологічну, інформаційну, правову підтримку. Важливо підкреслити, що соціальна підтримка є процесом, що включає взаємодію між суб'єктами соціальної роботи, отримувачами послуг та соціальним оточенням.

Особливу увагу варто приділити визначенню волонтерської діяльності, яка в умовах військового конфлікту виступає як одна з форм активного громадянського спротиву та солідарності. Волонтерство включає різноманітні форми допомоги – від збору гуманітарної допомоги до професійного супроводу постраждалих. Важливим є те, що волонтерська діяльність не тільки доповнює офіційну соціальну роботу, а й створює умови для розвитку соціальної ініціативи та підвищення соціальної відповідальності населення [7, с, 24].

Поняття резильєнтності у сучасних соціальних науках трактують як здатність системи або індивіда адаптуватися та відновлюватися після пережитих травм і криз. У контексті військових дій резильєнтність виступає як ключовий ресурс, що забезпечує соціальну стабільність і ефективність реабілітаційних заходів. Вона включає психологічні, соціальні та економічні аспекти і є предметом уваги як теоретичних досліджень, так і практичних програм соціальної роботи.

Отже, комплексне осмислення та інтерпретація основних понять, що лежать в основі дослідження, формують міцний теоретичний фундамент для подальшого аналізу ролі громадських організацій у забезпеченні соціальної підтримки населення в умовах воєнного конфлікту та після його завершення. Це сприяє не лише поглибленому розумінню проблематики, а й розробці ефективних моделей соціального супроводу, адаптованих до специфіки воєнного часу.

1.3. Принципи, методи та методики дослідження

У процесі дослідження соціальної роботи громадських організацій у період війни та повоєнного відновлення особливого значення набуває вибір відповідних методологічних засад, які забезпечують об’єктивність, надійність та валідність отриманих результатів. Визначення принципів, методів і методик дослідження є основою для формування цілісної системи пізнавальних дій, що забезпечує глибоке розуміння проблематики та її практичне втілення [8].

Перш за все, у науковій роботі необхідно керуватися загальними методологічними принципами, які відповідають суті соціальної роботи як міждисциплінарної сфери знань.

По-перше, одним із ключових принципів є принцип комплексності. Він передбачає, що дослідження має охоплювати всі важливі аспекти соціальної роботи, включаючи соціально-економічний, психологічний, правовий і культурний виміри. Комплексний підхід дозволяє уникнути однобічності у розгляді проблеми та забезпечує цілісне й всебічне розуміння досліджуваного об’єкта.

Зокрема, у роботах провідних фахівців, таких як О. В. Безпалько, наголошується на тому, що саме завдяки комплексності можна сформувати цілісну картину соціальних процесів, що відбуваються в умовах війни та після неї, а також оцінити вплив різних чинників на якість і ефективність соціальної підтримки.

Другим важливим методологічним підходом є принцип системності. Соціальні явища слід розглядати як складні системи, які складаються з багатьох взаємопов'язаних елементів. У контексті дослідження діяльності громадських організацій у сфері соціальної роботи це означає необхідність врахування не лише окремих суб'єктів соціальної підтримки, а й їхньої взаємодії з соціальним середовищем, законодавчими нормами та культурними особливостями конкретного регіону.

Системний підхід підкреслює, що для розуміння сутності соціальних процесів слід аналізувати не лише елементи окремо, а й ті взаємозв'язки, які формують функціонування всієї системи. Це дозволяє більш глибоко оцінити ефективність соціальних заходів та виявити потенційні напрямки їх вдосконалення.

Ще одним фундаментальним принципом є гуманізм, який є серцевиною соціальної роботи як професії. Цей принцип передбачає орієнтацію на захист гідності, прав і свобод кожної людини, сприяння її розвитку, самореалізації та інтеграції у суспільство. У контексті наукового дослідження це означає, що центральним об'єктом уваги мають бути потреби та інтереси людей, які отримують соціальну підтримку [13, с. 315].

Етичні норми, повага до індивідуальності та унікальності кожного учасника соціального процесу мають бути пріоритетними. Цей підхід особливо важливий у період війни та постконфліктного відновлення, коли люди переживають травми, втрати і потребують не лише матеріальної допомоги, а й емоційної підтримки, розуміння і співчуття.

Наукова обґрунтованість є ще одним важливим методологічним принципом, без дотримання якого дослідження втрачає свою цінність. Всі висновки, твердження і рекомендації повинні базуватися на достовірних даних, отриманих за допомогою надійних методів дослідження, а також на теоретичних положеннях і практичних результатах, що підтверджуються широким колом наукових джерел. Це забезпечує довіру до отриманих результатів і дає можливість їх використання у практичній діяльності та подальших наукових

розробках [13, с. 316].

Одночасно з цим необхідно враховувати принцип об’єктивності і неупередженості. Дослідник має усвідомлювати можливість власних упереджень і докладати зусиль для їх мінімізації, намагатися об’єктивно аналізувати факти, уникати впливу особистих симпатій чи антипатій при інтерпретації даних. Це важливо для забезпечення достовірності і наукової цінності дослідження, а також для формування збалансованих рекомендацій, які не будуть спотворені суб’єктивними поглядами автора.

Особливе значення в сучасних умовах має принцип адаптивності, який передбачає врахування мінливих і динамічних обставин, зокрема тих, що виникають у зв’язку з воєнним конфліктом і повоєнним відновленням.

Соціальні виклики в таких ситуаціях є дуже нестабільними, тому дослідник має бути готовим до гнучкого коригування підходів, оперативного реагування на нові проблеми, впровадження інноваційних методів і технологій. Цей принцип дозволяє забезпечити релевантність і практичну значущість дослідження, а також підвищити ефективність соціальної роботи у складних та кризових умовах.

Відповідно до визначених методологічних принципів, у цьому дослідженні застосовується широкий спектр методів, які доповнюють один одного і забезпечують як глибину, так і широту аналізу соціальної роботи громадських організацій в умовах війни та повоєнного відновлення. Поєднання кількісних і якісних методів дозволяє отримати всебічне розуміння досліджуваної проблематики, максимально враховуючи як об’єктивні дані, так і суб’єктивний досвід учасників процесу [20, с. 55].

Одним із основних методів є аналіз документів, що передбачає систематичне вивчення нормативно-правових актів, офіційних статистичних звітів, внутрішніх документів громадських організацій, програм соціальної роботи, а також звітів міжнародних організацій. Завдяки цьому методу дослідник може встановити теоретичні засади та нормативні рамки соціальної роботи, окреслити тенденції її розвитку та виявити законодавчі та організаційні

особливості функціонування громадських організацій у складних воєнних і післявоєнних умовах. Аналіз документів створює міцний фундамент для подальшого дослідження, допомагаючи чітко окреслити контекст, у якому відбувається соціальна робота.

Контент-аналіз, що поєднує кількісні та якісні підходи до обробки інформації з відкритих джерел – таких як публікації, медіа, звіти – є наступним важливим інструментом. Він дає змогу виявити основні теми та проблеми, що турбують суспільство, а також оцінити громадську думку щодо діяльності громадських організацій у воєнний період. Контент-аналіз допомагає досліднику зрозуміти, як саме представники різних соціальних груп сприймають і реагують на роботу ГО, що є важливим для визначення актуальності і ефективності застосовуваних ними підходів [23, с. 183].

Ще одним вагомим методом є спостереження – цілеспрямоване й систематичне фіксування поведінки та взаємодії учасників соціальної роботи в реальних або штучно створених умовах. Цей метод дозволяє безпосередньо вивчити специфіку діяльності громадських організацій, організацію волонтерських мереж, а також оцінити міжособистісні відносини всередині команд і в процесі взаємодії з отримувачами допомоги. Спостереження є надзвичайно корисним для виявлення неформальних практик, які часто залишаються поза офіційними звітами [23, с. 183].

Опитування і анкетування використовуються для збору емпіричних кількісних даних через стандартизовані питання. Цей метод дає змогу отримати інформацію про думки, оцінки та потреби різних учасників соціальної роботи – як самих отримувачів соціальних послуг, так і активістів громадських організацій, а також представників органів влади. Застосування опитувань дозволяє визначити найбільш актуальні проблеми, оцінити ефективність існуючих програм та виявити пріоритети для подальшої роботи [23, с. 184].

Для отримання більш глибокої, якісної інформації використовується метод інтерв’ю – як глибинних, так і структурованих. Цей метод сприяє розкриттю особистого досвіду, мотивацій, труднощів і бачення учасників

процесу. Особливо цінними є інтерв'ю з керівниками громадських організацій, соціальними працівниками, волонтерами та отримувачами допомоги, які дають змогу зрозуміти реальні механізми роботи, виклики, з якими стикаються люди, а також способи їх подолання. Інтерв'ю допомагають не тільки зафіксувати факти, а й передати емоційний та психологічний контекст, що має велике значення для оцінки соціальних процесів.

Метод кейс-стаді, або аналіз конкретних випадків, використовується для детального вивчення окремих ситуацій, які ілюструють специфіку соціальної роботи в умовах війни та відновлення. Такий підхід дозволяє дослідити реальні приклади успіхів і труднощів, виявити механізми прийняття рішень, а також розробити практичні рекомендації, виходячи з конкретного досвіду.

Нарешті, метод експертних оцінок передбачає залучення фахівців із різних галузей – соціальної роботи, психології, права та інших суміжних дисциплін. Експерти аналізують окремі аспекти діяльності громадських організацій, дають оцінку ефективності застосованих підходів, а також пропонують рекомендації для вдосконалення соціальної підтримки. Цей метод особливо важливий для формування обґрунтованих стратегічних рішень і планів розвитку.

Отже, у межах дослідження застосовується комплексний підхід, що поєднує кількісні та якісні методи, оскільки соціальна робота є складною соціальною практикою, яка не піддається виключно кількісній оцінці. Так, кількісні дані дозволяють описати масштаби, структуру, динаміку соціальних проблем, а якісні – розкрити глибинні причини, особистісні переживання, суб'єктивний досвід.

Враховуючи специфіку воєнного і повоєнного періоду, особлива увага приділяється етичним аспектам дослідження: забезпеченню конфіденційності, добровільності участі, врахуванню можливих психологічних травм у респондентів [26, с. 26].

Узагальнюючи, вибір принципів, методів і методик дослідження базується на науковій традиції, сучасних підходах до соціальної роботи, а також на практичних вимогах, зумовлених складністю та унікальністю теми, що

досліджується. Це забезпечує високий рівень наукової валідності, а також прикладної значущості отриманих результатів.

Перший розділ дослідження, присвячений методологічним основам вивчення соціальної роботи громадських організацій у період війни та повоєнного відновлення, дав змогу систематизувати теоретичні підходи, проаналізувати ключові поняття і сформулювати основу для подальшого емпіричного дослідження.

В процесі аналізу категоріально-понятійного апарату було виявлено низку ключових термінів, таких як «соціальна робота», «громадська організація», «війна», «повоєнне відновлення», «соціальна підтримка», які отримали чітку інтерпретацію відповідно до сучасних наукових джерел. Це дозволило окреслити межі дослідження та встановити єдині стандарти розуміння основних понять, що запобігає неоднозначностям та розбіжностям у подальшому аналізі.

У підпункті, присвяченому основним поняттям дослідження, було розглянуто сутність соціальної роботи як багатовимірного процесу, що включає організацію системної підтримки осіб, які постраждали внаслідок війни, а також роль громадських організацій як ключових суб’єктів соціальної допомоги.

Акцентовано увагу на складності соціальних трансформацій у воєнний період і специфіці повоєнного відновлення, що вимагає не лише ресурсного забезпечення, а й адаптації соціальних практик до нових викликів. Значну увагу приділено аналізу ролі волонтерства, координації дій між державними структурами і громадським сектором, що створює платформу для інтегрованих підходів у вирішенні проблем соціальної підтримки.

Визначення принципів, методів та методик дослідження стало ключовим етапом у формуванні методологічної бази роботи. Зокрема, було підкреслено важливість комплексного та системного підходів, що дозволяють розглядати соціальну роботу як цілісну систему, де соціальні, психологічні, правові і культурні чинники взаємодіють у складних умовах воєнного часу.

Принцип гуманізму та етичності зайняв центральне місце, оскільки саме людина і її потреби є в центрі соціальної роботи. Водночас, принцип

адаптивності вказує на необхідність гнучкості і динамічності методів у відповідь на швидкозмінні реалії.

Використання багатогранного набору методів дослідження – від аналізу документів та контент-аналізу до глибинних інтерв'ю та експертних оцінок – забезпечує можливість отримання як кількісних, так і якісних даних. Такий підхід не лише дає змогу описати поточний стан і масштаби проблем, а й глибоко розкрити мотивації, досвід та потреби суб'єктів соціальної роботи. Запропоновані методики сприяють формуванню цілісної картини діяльності громадських організацій, їхньої ефективності та викликів, що постають у період війни і відновлення.

Особливу увагу приділено етичним аспектам проведення дослідження, що є критично важливим при роботі з уразливими категоріями населення, які пережили травматичний досвід. Забезпечення конфіденційності, добровільності участі, чутливість до психологічного стану респондентів є запорукою достовірності та гуманності дослідницького процесу.

Отже, теоретико-методологічна база, сформована в першому розділі, створює надійну основу для подальшого емпіричного дослідження соціальної роботи громадських організацій у воєнний та післявоєнний період. Запропоновані підходи дозволяють комплексно оцінити діяльність ГО, виявити їхні сильні сторони та проблемні зони, а також сформувати рекомендації щодо підвищення ефективності соціальної допомоги в складних соціально-політичних умовах.

Відповідність вибраних методів меті та завданням дослідження забезпечить отримання об'єктивних, науково обґрунтованих результатів, що матимуть практичне значення для розвитку соціальної роботи в Україні в контексті сучасних викликів.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

2.1. Теоретичні основи соціальної роботи громадських організацій у кризових ситуаціях

Соціальна робота громадських організацій у кризових ситуаціях є одним із ключових напрямків соціальної діяльності, що спрямований на підтримку вразливих категорій населення під час війни, збройних конфліктів, природних катастроф та інших надзвичайних подій.

Теоретичне осмислення такої діяльності базується на багатогранних підходах, які враховують специфіку кризових явищ, а також роль і потенціал громадських організацій як соціальних інститутів, що здатні мобілізувати ресурси суспільства, забезпечувати оперативну підтримку та сприяти соціальній адаптації постраждалих.

Відповідно до визначення [34], криза є комплексом складних і несприятливих змін, що суттєво порушують стабільність індивіда, сім'ї чи соціальної спільноти. Ці зміни, що можуть виникати як унаслідок внутрішніх проблем, так і під впливом зовнішніх факторів, вимагають невідкладного та ефективного реагування з боку соціальних служб і фахівців із соціальної роботи. Визначення кризи у цьому розумінні охоплює не лише гострі проблеми, а й тривалі трансформації, що призводять до дезорганізації життєдіяльності, погіршення якості життя та зниження здатності до адаптації. У зв'язку з цим соціальна робота виступає як важливий інструмент запобігання соціальній дезадаптації, сприяння подоланню наслідків кризи та підтримки відновлення соціального функціонування особи або громади.

Саме соціальні працівники є тими фахівцями, які в період кризових явищ активно втручаються у соціальні процеси, допомагаючи постраждалим групам зберегти цілісність, підтримати психологічний баланс і відновити ресурси,

необхідні для нормального життя. У цьому контексті особлива увага приділяється міждисциплінарним підходам, що інтегрують соціальну роботу, психологічну підтримку, юридичні консультації та економічну допомогу [34, с. 73].

Громадські організації, як підкреслює [18], відіграють надзвичайно важливу роль у соціальній системі, виступаючи посередниками між державними інституціями, міжнародними організаціями та місцевими громадами. Вони реалізують комплекс програмних заходів, спрямованих на підтримку найбільш вразливих категорій населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, пенсіонерів та інших соціально незахищених груп.

Особливістю функціонування громадських організацій є їхня здатність діяти за принципами гнучкості, волонтерства та мобілізації ресурсів, що дає змогу оперативно реагувати на виклики, пов’язані з воєнними діями та гуманітарними кризами [18, с. 33].

Такі організації часто мають більш розгалужені мережі підтримки та можуть швидко адаптувати свої програми відповідно до змін у соціальному середовищі. Водночас їхня діяльність сприяє не лише задоволенню нагальних потреб населення, а й формуванню громадянської активності, розвитку соціальної солідарності та довіри між членами громади. Це особливо важливо в умовах війни, коли державні інститути не завжди мають можливість швидко реагувати на всі соціальні виклики, а громадські організації виступають своєрідним «мостом» між потребами населення і ресурсами, що доступні на місцевому або міжнародному рівні [30, с. 150].

У теоретичних працях [40] значну увагу приділено концепції резильєнтності – здатності індивіда або соціальної спільноти адаптуватись, виживати та ефективно відновлюватись після травматичних, кризових або стресових подій.

Резильєнтність розглядається як ключовий фактор, що визначає не лише швидкість повернення до попереднього стану, а й здатність системи змінюватись

і ставати стійкішою до майбутніх викликів. У контексті соціальної роботи громадські організації мають пріоритетне завдання – сприяти підсиленню цієї стійкості через надання комплексної підтримки, яка включає психологічну допомогу, соціальну адаптацію, розвиток навичок саморегуляції та зміцнення соціальних зв'язків [11, с. 74].

Такий підхід не обмежується лише ліквідацією негативних наслідків кризи, а орієнтований на формування нових можливостей для особистісного та колективного розвитку, на побудову ресурсних центрів у громадах, які можуть ефективно протистояти майбутнім кризам.

Соціальна робота у воєнний період і під час післявоєнного відновлення є не лише механізмом подолання негараздів, а й інструментом трансформації соціальних відносин, зміцнення громадянської позиції, розвитку інституційної спроможності громадських організацій. Важливим аспектом стає інтеграція соціальної роботи з іншими сферами діяльності, такими як охорона здоров'я, освіта, правозахисна діяльність, що підвищує ефективність комплексної допомоги. З огляду на це, у наукових підходах до вивчення кризи акцентується увага на багаторівневій взаємодії індивідів, сімей, громад і державних інституцій, де громадські організації відіграють роль каталізаторів змін, ініціаторів інноваційних соціальних проектів та активних партнерів у процесах відновлення [5, с. 46].

Психологічний аспект соціальної роботи в кризах висвітлює Сизикова В., яка підкреслює важливість кризової інтервенції та підтримки психічного здоров'я. Модель кризової інтервенції, адаптована для роботи громадських організацій, включає етапи швидкої оцінки, надання першої психологічної допомоги, стабілізації та реабілітації. Особливої уваги заслуговує залучення волонтерів і фахівців, які працюють у режимі мобільних бригад, що є ефективним механізмом реагування на гострі потреби [16, с. 35].

Дослідники також відзначають важливість правозахисного підходу у соціальній роботі ГО, що забезпечує дотримання базових прав людини у кризових умовах, особливо для вразливих категорій населення. Це відповідає

принципам міжнародного гуманітарного права і є основою для побудови демократичного суспільства на засадах соціальної справедливості [17].

Ще одним важливим теоретичним аспектом є концепція соціального капіталу, яка пояснює ефективність громадських організацій через їхню здатність мобілізувати ресурси соціальних мереж, формувати довіру і підтримку в громадах. Дослідження доводить, що розвиток соціального капіталу є запорукою стійкості громад і їхнього успішного відновлення після кризових подій [21, с. 21].

У підсумку, теоретичні основи соціальної роботи громадських організацій у кризових умовах ґрунтуються на інтеграції системного підходу, концепції резильєнтності, психологічної підтримки, правозахисного та мережевого підходів. Такий комплексний теоретичний базис формує основу для розробки ефективних стратегій і методик соціальної допомоги, спрямованої на подолання наслідків воєнних дій та соціальних криз, а також на сприяння сталому відновленню та розвитку громад.

2.2. Роль громадських організацій у підтримці вразливих груп населення під час війни

В умовах воєнних конфліктів, що супроводжуються масштабними соціальними, економічними та гуманітарними кризами, питання підтримки вразливих груп населення набуває особливої актуальності.

Вразливі категорії, серед яких внутрішньо переміщені особи (ВПО), діти, люди з інвалідністю, ветерани, багатодітні сім’ї, пенсіонери та інші, зазнають посиленої небезпеки та потребують комплексної допомоги, яку держава часто не в змозі забезпечити оперативно та в повному обсязі. У цьому контексті громадські організації (ГО) відіграють ключову роль як актори соціальної підтримки, здатні мобілізувати ресурси, надавати гуманітарну допомогу, здійснювати психологічну підтримку та впливати на формування політик на місцевому і національному рівнях [29, с. 34].

Згідно з дослідженнями, громадські організації відіграють надзвичайно важливу роль у суспільстві, виступаючи каталізаторами соціальної мобілізації. Ця мобілізація є особливо необхідною в кризових ситуаціях, адже саме завдяки активній діяльності ГО забезпечується швидке та ефективне реагування на потреби найвразливіших груп населення. Їхня діяльність охоплює широкий спектр напрямків – від гуманітарної допомоги та соціальної реінтеграції до медичної підтримки й правозахисної роботи [31, с. 36].

ГО забезпечують комплексну підтримку, яка не обмежується лише наданням матеріальних ресурсів, а включає також соціальні, психологічні та юридичні аспекти допомоги. Важливо, що діяльність громадських організацій ґрунтується на принципах добровільності, відкритості та партнерства, що надає їм гнучкість і дозволяє оперативно адаптуватися до динамічних змін соціального середовища.

Завдяки цьому ГО можуть швидко мобілізувати ресурси, координувати волонтерські мережі і впроваджувати інноваційні підходи для підтримки постраждалих громад. Саме ця здатність бути гнучкими і водночас системними акторами соціального захисту забезпечує їм унікальну позицію серед інших інституцій, що працюють у сфері соціальної допомоги [32].

Особливу увагу ГО приділяють підтримці внутрішньо переміщених осіб (ВПО) – категорії населення, яка зазнає значних втрат, як матеріальних, так і соціальних, та часто переживає складні психологічні і соціальні труднощі. ВПО стикаються з численними викликами, такими як втрата житла, робочих місць, соціальних зв’язків, що веде до ризику соціальної дезадаптації та маргіналізації. У зв’язку з цим підкреслюється, що громадські організації відіграють ключову роль як «місток» між державними структурами і місцевими громадами, забезпечуючи не лише доступ до соціальних послуг, а й сприяючи формуванню довіри між різними учасниками соціального процесу. ВПО часто відчувають себе ізольованими і відірваними від спільнот, що може призвести до соціальної ізоляції, втрати соціального капіталу і подальшої дезадаптації.

Громадські організації сприяють активізації соціального капіталу через

організацію спільнот, підтримку ініціатив місцевих мешканців, розвиток програм інтеграції, що допомагають ВПО адаптуватися в нових умовах і відновити соціальні зв’язки. Такий підхід є надзвичайно важливим для запобігання маргіналізації, сприяння інтеграції та формування позитивної соціальної ідентичності серед внутрішньо переміщених осіб [33].

Психологічна підтримка вразливих категорій населення залишається одним із найважливіших напрямків діяльності громадських організацій, особливо в умовах війни та повоєнного відновлення. Військові конфлікти супроводжуються значним рівнем стресу, втрат, невизначеності, що часто призводить до виникнення психологічних травм, таких як тривога, страх, депресивні стани, посттравматичні стресові розлади.

О. Іванова наголошує, що криза в умовах війни значно посилює психоемоційний тиск на населення, що потребує термінового втручання і кваліфікованої допомоги. Соціальні працівники, психологи та волонтери громадських організацій, які спеціалізуються на кризовій інтервенції, виконують роль першої лінії підтримки, надаючи екстрену психологічну допомогу, сприяючи стабілізації психоемоційного стану та подальшій реабілітації. Вони організовують як індивідуальні консультації, так і групи підтримки, що дають змогу обмінюватися досвідом і отримувати емоційну підтримку від інших, хто опинився у подібних обставинах [32].

Крім того, ГО проводять інформаційні кампанії, навчальні семінари та тренінги, спрямовані на подолання стресу, формування навичок саморегуляції, підвищення психологічної стійкості та резильєнтності. Така діяльність допомагає не лише знизити рівень психологічного навантаження, а й сприяє формуванню активної позиції у подоланні наслідків війни.

ГО також реалізують освітні та просвітницькі програми, спрямовані на підвищення рівня соціальної обізнаності вразливих груп та їхніх прав. Це особливо актуально для дітей і молоді, які через війну часто втратили доступ до освіти або опинилися в складних життєвих обставинах. Такі програми допомагають формувати у них навички адаптації, критичного мислення та

самозахисту.

Підтримка людей з інвалідністю та осіб похилого віку вимагає індивідуалізованого підходу. ГО забезпечують доступ до реабілітаційних послуг, соціальної адаптації, медичного супроводу та матеріальної допомоги. Зокрема, організації, що спеціалізуються на допомозі цим категоріям, використовують мультидисциплінарний підхід, залучаючи соціальних працівників, психологів, юристів та медиків [37].

Особливу увагу ГО приділяють роботі з ветеранами, які після служби в умовах бойових дій часто стикаються з проблемами адаптації, соціальної ізоляції та психологічних травм.

Роль громадських організацій також полягає у формуванні партнерств із місцевою владою, міжнародними гуманітарними інституціями та бізнес-сектором. Така взаємодія сприяє комплексності допомоги, оптимізації ресурсів та забезпеченню сталості підтримки.

Отже, громадські організації відіграють незамінну роль у системі соціальної підтримки вразливих груп населення під час війни. Їхня діяльність базується на принципах гуманізму, професійності та партнерства, що забезпечує комплексний підхід до задоволення потреб постраждалих. Вони не лише надають безпосередню допомогу, а й створюють умови для довготривалої соціальної адаптації та інтеграції, сприяючи зміцненню соціальної стабільності і розвитку суспільства в цілому.

2.3. Зарубіжний досвід соціальної підтримки у надзвичайних ситуаціях та можливості його адаптації в Україні

Зарубіжний досвід соціальної підтримки у надзвичайних ситуаціях є важливим джерелом для вдосконалення практик в Україні, особливо в умовах війни та повоєнного відновлення. Аналіз міжнародних моделей допомоги дозволяє виявити ефективні стратегії, які можуть бути адаптовані до українського контексту.

У країнах Європи та Північної Америки соціальні служби відіграють ключову роль у наданні допомоги вразливим верствам населення під час різноманітних кризових ситуацій – від природних катастроф до військових конфліктів. Вони тісно співпрацюють із громадськими організаціями, волонтерськими групами, державними установами та міжнародними організаціями, створюючи інтегровані системи підтримки, що забезпечують комплексний підхід до вирішення соціальних проблем у надзвичайних умовах. Ця співпраця забезпечує оперативність, масштабність і ефективність надання допомоги [32].

Наприклад, у Швеції та Норвегії існують національні платформи, які координують волонтерську діяльність і залучення ресурсів під час криз. Ці платформи виконують роль єдиного координаційного центру, що об’єднує зусилля державних структур, громадських організацій та волонтерів.

Завдяки цьому вдалося створити системи, які дозволяють швидко реагувати на надзвичайні ситуації, організовувати логістику, розподіляти допомогу та підтримувати постраждалих у довгостроковій перспективі. Особливістю є також акцент на превентивних заходах – підготовці громад, навчанні волонтерів і співробітників соціальних служб, а також розробці протоколів дій у надзвичайних ситуаціях. У цих країнах широко застосовують підходи, що поєднують державний регуляторний вплив із підтримкою активності громадянського суспільства.

Велика Британія відома своєю розвиненою системою кризового консультування, яка є частиною національної служби охорони здоров’я (NHS) та соціальних служб. Ця система включає психологічну підтримку, соціальну адаптацію та реабілітацію постраждалих від надзвичайних ситуацій.

Кризові консультанти та соціальні працівники працюють у тісній взаємодії, забезпечуючи як екстрену психологічну допомогу, так і підтримку в довготривалій перспективі, що дозволяє запобігти розвитку посттравматичних стресових розладів і соціальної дезадаптації. Також у Британії активно розвиваються програми соціальної інтеграції, які спрямовані на повернення

постраждалих до нормального соціального життя [35].

У Сполучених Штатах Америки особливу роль у сфері кризової соціальної підтримки відіграють неурядові організації, такі як American Red Cross, Salvation Army, Direct Relief та інші. American Red Cross має розгалужену мережу філій та волонтерів по всій країні, що дозволяє оперативно реагувати на надзвичайні події – від природних катастроф до техногенних аварій. Ці організації забезпечують широкий спектр послуг: евакуацію населення, надання медичної допомоги, розподіл гуманітарної підтримки (продукти, одяг, засоби гігієни), а також психологічну підтримку постраждалих. Крім того, вони співпрацюють із федеральними, штатними і місцевими органами влади, що підвищує ефективність та координацію допомоги.

Варто відзначити, що міжнародні моделі соціальної підтримки у кризових ситуаціях часто містять комплексні підходи, які включають не лише надання екстреної допомоги, а й довгострокову роботу з відновлення соціальної функціональності постраждалих. Це передбачає заходи із соціальної реінтеграції, професійної перепідготовки, підтримки психологічного здоров'я та розвитку резильєнтності. Водночас підкреслюється важливість залучення місцевих громад і посилення їхнього потенціалу як активних учасників процесу допомоги.

З розвитком цифрових технологій і комунікаційних платформ значно зросла роль онлайн-ресурсів у наданні соціальної підтримки під час кризових ситуацій. Використання цифрових інструментів дозволяє прискорити процес мобілізації ресурсів, оптимізувати комунікації між різними учасниками допомоги та збільшити охоплення постраждалих категорій населення.

Дослідження, проведене у 2023 році, продемонструвало, що в умовах війни в Україні соціальні мережі стали не просто платформами для спілкування, а ключовими інструментами мобілізації ресурсів та організації допомоги. Такі популярні платформи, як Twitter, Facebook, Instagram та YouTube, активно використовуються для збору коштів на гуманітарні потреби, інформування суспільства про ситуацію в регіонах, що постраждали, а також для координації

дій волонтерів та громадських організацій. Завдяки поширенню миттєвої інформації в реальному часі, ці платформи дозволяють швидко реагувати на зміну потреб і оперативно направляти допомогу у критичні точки [38].

Крім того, існують спеціалізовані онлайн-сервіси та мобільні застосунки, які сприяють ефективній координації волонтерських ініціатив. Вони дозволяють реєструвати волонтерів, розподіляти завдання, відслідковувати виконання робіт і контролювати розподіл гуманітарних ресурсів. Такі технології значно підвищують прозорість і підзвітність діяльності організацій, що вкрай важливо для залучення довіри з боку донорів і широкої громадськості.

Особливу увагу приділяють також використанню аналітичних платформ і штучного інтелекту для обробки великих обсягів даних. Це допомагає ідентифікувати найбільш вразливі регіони, прогнозувати потреби населення, планувати логістику та оцінювати ефективність соціальних програм. Наприклад, у кризових регіонах Європи застосовуються системи моніторингу, що поєднують геолокацію, мобільні дані та інформацію від місцевих служб, що сприяє швидкому виявленню зон, які потребують негайної допомоги.

Інтернет і соціальні медіа також відіграють важливу роль у формуванні громадської думки і підвищенні обізнаності про соціальні проблеми в кризових ситуаціях. Через активність у мережі поширюються історії постраждалих, інформація про способи допомоги, а також ініціативи волонтерів і громадських організацій, що сприяє залученню більш широкого кола учасників у процес соціальної підтримки.

Адаптація міжнародного досвіду в сфері соціальної підтримки та кризового реагування до українських реалій є важливим, але водночас складним завданням, яке потребує комплексного підходу з урахуванням специфіки національного контексту. Україна має низку унікальних особливостей, які слід брати до уваги при впровадженні зарубіжних моделей та практик. По-перше, мовний бар’єр і культурні відмінності можуть впливати на сприйняття та адаптацію запропонованих рішень. Українське суспільство характеризується регіональними відмінностями, що пов’язано як з історичним розвитком, так і з

мовною, етнічною та соціальною різноманітністю. Це вимагає гнучких підходів, які враховують локальні особливості та потреби [41].

По-друге, рівень розвитку інфраструктури соціальних служб і громадських організацій у різних регіонах України значно варіюється. В деяких областях відсутня належна матеріально-технічна база, недостатній рівень цифровізації або низька мобілізаційна здатність місцевих громад. Це створює додаткові виклики для імплементації складних координаційних платформ та сучасних технологічних рішень. Однак попри ці труднощі, вже існують успішні приклади, коли громадські організації та волонтерські рухи активно застосовують сучасні підходи і цифрові інструменти для координації допомоги [41].

Впровадження національної платформи для координації волонтерської діяльності є одним із пріоритетних напрямків, що можуть значно підвищити ефективність використання ресурсів, зменшити дублювання зусиль та покращити логістику надання допомоги. Така платформа дозволить централізувати інформацію про потреби, активність волонтерів та доступні ресурси, а також оперативно реагувати на змінні обставини. Для цього необхідно враховувати український контекст: інтегрувати платформу з існуючими державними системами, забезпечити багатомовний інтерфейс і адаптувати її до різного рівня технічної підготовки користувачів.

Важливо також розвивати систему психологічної підтримки, базуючись на успішних моделях країн, де психологічна допомога є невід’ємною частиною кризового реагування. В Україні ця сфера потребує значного розвитку: підвищення кваліфікації фахівців, розробки спеціалізованих програм реабілітації, створення мережі кризових центрів, які надають послуги з кризової психології, психотерапії та соціальної підтримки. Враховуючи масштаби травматичних подій, з якими стикається населення, посилення уваги до ментального здоров’я стає не лише соціальним пріоритетом, а й чинником довготривалої стабілізації суспільства.

Перспективи розвитку соціальної підтримки в Україні мають базуватися на

інтеграції сучасних технологічних рішень із традиційними формами соціальної роботи та кризового управління. Одним із ключових напрямків є впровадження і розвиток цифрових платформ, які забезпечать більш ефективну координацію допомоги, залучення волонтерів та донорів, а також оперативний збір і аналіз інформації про потреби вразливих груп [38].

Крім технологічної складової, важливим є розвиток партнерських відносин між державними структурами, громадськими організаціями, бізнесом і міжнародними організаціями. Така співпраця забезпечить комплексний підхід до вирішення соціальних проблем, підвищить мобілізаційний потенціал і дозволить залучити додаткові ресурси. Вона сприятиме формуванню більш прозорих, відкритих та підзвітних механізмів надання допомоги.

Паралельно потрібно інвестувати у підвищення кваліфікації фахівців у сфері соціальної роботи, кризового менеджменту та психологічної підтримки. Розробка спеціалізованих навчальних програм, тренінгів і супервізійних практик допоможе забезпечити якісну підготовку кадрів, здатних ефективно працювати у складних і динамічних умовах надзвичайних ситуацій.

Особливу увагу слід приділити розвитку системи психологічної підтримки населення, що передбачає створення мережі кризових центрів, доступних як у містах, так і у сільській місцевості. Підсилення роботи з резильєнтності, тобто здатності окремих осіб і спільнот відновлюватися після травматичних подій, має стати пріоритетом соціальної політики.

Отже, вивчення зарубіжного досвіду соціальної підтримки у надзвичайних ситуаціях є важливим етапом у вдосконаленні національної системи допомоги. Адаптація ефективних моделей до українських реалій сприятиме підвищенню ефективності реагування на кризові ситуації та забезпеченню належної підтримки вразливих груп населення.

Другий розділ дослідження був присвячений теоретичним підходам до розуміння діяльності громадських організацій у кризових умовах, а також ролі цих організацій у підтримці вразливих груп населення під час війни та можливостям адаптації зарубіжного досвіду соціальної підтримки у

надзвичайних ситуаціях до українських реалій.

Проведений аналіз літературних джерел, нормативно-правових актів та наукових досліджень дозволив окреслити низку ключових висновків, що мають важливе значення для подальшої практичної реалізації соціальної роботи в кризових ситуаціях.

По-перше, теоретичні основи соціальної роботи в умовах кризових ситуацій визначають діяльність громадських організацій як складний комплекс дій, спрямованих на захист прав, підтримку та реабілітацію постраждалих верств населення. У кризових умовах соціальна робота набуває особливої значущості, оскільки включає оперативне реагування на нагальні потреби, координацію ресурсів та налагодження взаємодії між різними соціальними інституціями. Важливо підкреслити, що діяльність громадських організацій базується на принципах гуманності, індивідуального підходу та партнерства, що сприяє більш ефективному вирішенню складних соціальних проблем.

По-друге, у розділі було визначено, що громадські організації відіграють ключову роль у підтримці вразливих груп населення, таких як внутрішньо переміщені особи, ветерани, діти, люди з інвалідністю та соціально незахищені категорії. Через організацію гуманітарної допомоги, психологічної підтримки, юридичного супроводу та соціальної адаптації ці організації суттєво покращують якість життя постраждалих та сприяють їхній інтеграції у суспільство. Важливо зазначити, що комплексний підхід, що включає не лише матеріальну допомогу, але й соціально-психологічні послуги, є запорукою успішної реабілітації.

По-третє, аналіз зарубіжного досвіду соціальної підтримки у надзвичайних ситуаціях показав, що міжнародні практики можуть стати основою для вдосконалення української системи соціальної допомоги. Особливу увагу слід приділяти впровадженню технологічних інструментів, що сприяють мобілізації волонтерських ресурсів та координації дій, а також розвитку системи кризового консультування і психологічної підтримки, що має великий потенціал для застосування у вітчизняних умовах. Водночас адаптація зарубіжних моделей

потребує врахування національних особливостей та специфіки місцевих громад. По-четверте, у розділі було підкреслено значення міжсекторальної співпраці між державними структурами, громадськими організаціями та міжнародними інституціями. Така взаємодія дозволяє оптимізувати розподіл ресурсів, уникнути дублювання зусиль та забезпечити більш цілісну і системну підтримку населення в кризових умовах. Крім того, підвищення кваліфікації фахівців соціальної роботи і волонтерів є важливим аспектом для підвищення ефективності соціальної допомоги.

На основі викладеного, можна зробити висновок, що громадські організації в умовах війни та повоєнного відновлення виконують багатофункціональну роль, яка включає не лише надання гуманітарної допомоги, а й комплексну соціальну підтримку, спрямовану на відновлення соціальної стабільності та інтеграцію постраждалих груп. Теоретичні підходи та міжнародний досвід формують базу для удосконалення методології соціальної роботи, що відповідатиме викликам сучасності.

Отже, подальший розвиток соціальної роботи громадських організацій в Україні має базуватися на інтеграції найкращих світових практик з урахуванням локального контексту, посиленні партнерських відносин між усіма зацікавленими сторонами та впровадженні інноваційних технологічних рішень. Це дозволить створити ефективну, гнучку і стійку систему соціальної підтримки, здатну оперативно реагувати на кризові виклики та сприяти сталому розвитку суспільства в цілому.

РОЗДІЛ 3
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ І В ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ

3.1. Аналіз сучасного стану діяльності громадських організацій у сфері соціальної підтримки

У сучасних умовах війни в Україні роль громадських організацій (ГО) у сфері соціальної підтримки є надзвичайно вагомою та багатогранною. Військовий конфлікт спричинив значні соціально-економічні та гуманітарні виклики, які держава не завжди може подолати самостійно через обмежені ресурси, логістичні труднощі та масштаби потреб населення. В цих умовах громадські організації стали важливим механізмом мобілізації суспільних ресурсів, волонтерських ініціатив і міжнародної допомоги для підтримки вразливих категорій громадян, таких як внутрішньо переміщені особи (ВПО), ветерани, люди з інвалідністю, діти та сім'ї, постраждалі від бойових дій.

За даними Міністерства соціальної політики України, у період з 2014 року, а особливо після масштабного вторгнення в 2022 році, кількість ВПО сягнула кількох мільйонів осіб. Це створило надзвичайний тиск на соціальну інфраструктуру та вимагає оперативного реагування. Громадські організації відіграють ключову роль у забезпеченні первинної гуманітарної допомоги – харчуванням, одягом, медичними засобами, а також у наданні психологічної підтримки, соціального супроводу і допомоги у працевлаштуванні [9].

Варто відзначити, що діяльність ГО спрямована не лише на безпосередню допомогу, але й на системну підтримку та реабілітацію, що передбачає комплексний підхід: соціальна адаптація, психологічна реабілітація, правова підтримка, розвиток громадянського суспільства. Значну увагу ГО приділяють роботі з дітьми та молоддю, організації дозвілля та освітніх програм, що сприяють нормалізації їхнього психоемоційного стану в умовах війни [14].

Одним із прикладів ефективної діяльності ГО є відкриття центрів

психосоціальної підтримки, де фахівці надають індивідуальні консультації, групову терапію, тренінги з подолання стресу та адаптації до нових умов. Такі центри створюються за підтримки міжнародних партнерів, зокрема ПРООН, UNICEF та інших гуманітарних організацій. Вони покликані зменшити негативні наслідки травматичних подій, підвищити рівень резильєнтності населення та сприяти відновленню соціальних зв'язків.

Водночас, діяльність ГО в Україні часто стикається із низкою викликів. Зокрема, у 2023 році було зафіксовано зниження рівня довіри до громадських організацій, що пов'язано із різними факторами: недостатньою прозорістю діяльності, відсутністю системного фінансування, кадровими проблемами та надмірною бюрократією у взаємодії з державними структурами.

Не менш важливою є інтеграція громадських організацій у загальнодержавну систему соціального захисту та координація їхніх дій з органами місцевого самоврядування. Такий підхід дозволяє уникнути дублювання зусиль, розподіляти ресурси ефективно та розширювати масштаби допомоги. За даними аналітичних звітів, найбільш успішними є ті ініціативи, які реалізуються у партнерстві з місцевими громадами, бізнесом та міжнародними фондами [22].

У сфері економічної підтримки ГО активно працюють над програмами перекваліфікації та професійної адаптації для ВПО, ветеранів та інших уразливих категорій. Це сприяє їхній соціальній інтеграції, підвищенню рівня зайнятості та покращенню якості життя. Особливо актуальними є ініціативи, спрямовані на розвиток малого та середнього бізнесу серед переселенців, що дає можливість відновити економічну активність і забезпечити стабільний дохід сімей [11].

Інформаційна підтримка також є важливою складовою діяльності ГО. В умовах війни доступ до достовірної інформації про права, соціальні гарантії, доступні послуги та гуманітарну допомогу є критично важливим. ГО активно використовують онлайн-платформи, соціальні мережі та мобільні додатки для інформування населення, що дозволяє підвищити охоплення та оперативність

реагування [35].

Важливо зазначити, що ефективність діяльності ГО багато в чому залежить від рівня підготовки їхніх працівників і волонтерів. Постійні тренінги, семінари та підвищення кваліфікації є необхідними для забезпечення професійного підходу, дотримання етичних норм і стандартів соціальної роботи. За останні роки було впроваджено низку навчальних програм за підтримки міжнародних організацій, спрямованих на підвищення компетентності соціальних працівників у кризових ситуаціях.

Отже, аналіз сучасного стану діяльності громадських організацій у сфері соціальної підтримки демонструє їхню незамінність у подоланні наслідків війни та підтримці соціальної стабільності. Водночас для посилення їхньої ролі необхідне вирішення організаційних, фінансових і кадрових проблем, а також зміцнення партнерських зв’язків з державою та міжнародним співтовариством.

Подальший розвиток ГО повинен бути спрямований на розширення спектру послуг, підвищення якості надання допомоги та активне залучення місцевих громад до процесів відновлення та реінтеграції.

3.2. Емпіричне дослідження ефективності соціальних програм

Для оцінки ефективності соціальних програм, реалізованих у місті Житомир, було проведено емпіричне дослідження на базі Житомирського міського територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг). Центр надає широкий спектр соціальних послуг, зокрема фізичний супровід осіб з інвалідністю, транспортну послугу «соціальне авто», адресну натуральну та грошову допомогу, денне перебування та допомогу вдома [12].

Мета дослідження – оцінити ефективність реалізованих програм Центру в аспектах досягнення заявлених соціальних результатів, рівня задоволеності отримувачів допомоги та впливу на соціальну стабілізацію в громаді.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати ключові соціальні програми Центру.
2. Провести опитування отримувачів послуг щодо їхньої задоволеності та суб’єктивної оцінки змін у власному житті.
3. Визначити фактори, що впливають на ефективність програм (організаційні, ресурсні, кадрові).
4. Запропонувати практичні рекомендації щодо покращення соціальної роботи.

Методи дослідження включали: аналіз звітної документації Центру та анкетування респондентів (внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю, одиноких пенсіонерів).

Вибірка респондентів формувалася за методом цільової доступності з урахуванням активного користування послугами Центру. Загалом у дослідженні взяли участь 60 респондентів.

Опитування проводилося за допомогою розробленої анкети, що містила як закриті, так і напіввідкриті питання. Основна мета анкетування – оцінити ефективність соціальних програм, визначити рівень задоволеності отриманими послугами, з’ясувати суб’єктивне сприйняття респондентами ролі Центру у їхньому житті.

Бланк анкети зображений в додатку А.

Аналіз результатів анкетування, проведеного серед отримувачів соціальних послуг Житомирського міського територіального центру соціального обслуговування, дозволяє зробити низку важливих висновків щодо ефективності впроваджуваних програм підтримки та їх впливу на життя вразливих категорій населення в умовах війни та повоєнного періоду (Див. Додаток Б;Таблиця 3.1.).

Почнемо з найзагальнішого показника – рівня задоволеності отриманими соціальними послугами. Відповідь «так» на питання про покращення якості життя завдяки наданим соціальним послугам дали 90% опитаних. Це свідчить про високу ефективність соціальних програм, які реалізуються Центром. Лише 7% респондентів не помітили змін, а 3% вагалися з відповіддю. Такий високий рівень позитивних оцінок свідчить не лише про адекватність самих послуг, а й

про відповідність їх змісту реальним потребам населення.

Аналогічно позитивно респонденти оцінили професійність та людяність соціальних працівників Центру. 85% опитаних визнали рівень професіоналізму високим, ще 12% – задовільним. Лише 3% виявилися критичними у своїх оцінках. Така картина демонструє важливість не лише матеріального, а й людського ресурсу в соціальній роботі. Адже професіоналізм, емоційна чутливість, вміння спілкуватися і підтримати у складних життєвих ситуаціях мають величезне значення для цільової аудиторії.

Розглядаючи роль Центру у житті бенефіціарів, 70% респондентів підтвердили, що без підтримки цієї установи їх життя було б значно складнішим. Це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли соціальна ізоляція, втрата джерел доходу, обмежений доступ до медичних та адміністративних послуг створюють додаткові бар’єри. Ще 20% не погодилися з цим твердженням, ймовірно, через наявність альтернативних джерел підтримки (родина, волонтери, інші організації), а 10% – вагалися з оцінкою.

Питання щодо конкретних програм дають змогу оцінити популярність та доступність кожної з них. Так, 65% опитаних зазначили, що отримували допомогу у пересуванні та фізичному супроводі. Це особливо важлива послуга для людей з інвалідністю з порушенням зору, а також осіб літнього віку, які мають проблеми з мобільністю. Такий показник є свідченням важливості фізичної підтримки в умовах, коли публічний транспорт або родинна підтримка недоступні.

Транспортна послуга «соціальне авто» виявилася менш популярною: нею скористалися 55% опитаних. Це може бути пов’язано з обмеженими ресурсами Центру, зокрема недостатньою кількістю транспортних одиниць або графіком, що не повністю відповідає потребам населення. Водночас, 55% – це досить високий показник, який демонструє актуальність такого виду підтримки.

Найбільш затребуваною програмою виявилася адресна натуральна та грошова допомога – її отримали 78% респондентів. Умови війни та зростання вартості життя посилили фінансову вразливість багатьох домогосподарств. Тому

надання продуктових наборів, гігієнічних засобів, ліків та грошових виплат має критичне значення для забезпечення базових життєвих потреб.

60% респондентів скористалися програмою денного перебування або допомоги вдома. Такий рівень участі демонструє попит на довготривалу, системну підтримку, що включає не лише одноразову допомогу, а й комплекс послуг – організацію дозвілля, харчування, медичне обслуговування та побутову підтримку. Це також свідчить про ефективність роботи Центру у сфері профілактики соціальної ізоляції, особливо серед осіб похилого віку.

Особливу увагу варто звернути на результати щодо внутрішньо переміщених осіб (ВПО). 60% опитаних із цієї категорії зазначили, що отримали допомогу у питаннях облаштування житла та адаптації на новому місці. Це дуже важливий показник, оскільки свідчить про спрямованість програм на подолання кризових ситуацій і стабілізацію соціального становища нових мешканців міста. Водночас 10% відповіли, що такої допомоги не отримували, а ще 30% зазначили, що це питання їх не стосується (що також підтверджує змішану вибірку респондентів).

Узагальнюючи наведене, можна стверджувати, що програми соціальної підтримки, впроваджувані Житомирським міським територіальним центром, мають високу ефективність, є адаптованими до потреб цільових груп, відповідають вимогам кризового періоду та демонструють позитивний соціальний ефект. Основними сильними сторонами є: різноманітність напрямів підтримки, професійність персоналу, адресність послуг, а також залучення до роботи з вразливими групами (особи з інвалідністю, ВПО, одинокі пенсіонери тощо).

Разом з тим, результати також свідчать про необхідність подальшого розширення програм – зокрема, транспортної підтримки та психологічного супроводу. Доцільним є розширення партнерств із громадськими організаціями та волонтерами, удосконалення системи моніторингу потреб населення, а також забезпечення стабільного фінансування програм.

Отримані результати анкетування свідчать про те, що діяльність

Житомирського міського територіального центру соціального обслуговування є надзвичайно важливою та затребуваною серед вразливих категорій населення в умовах війни. Високі відсотки позитивних відповідей респондентів щодо якості послуг, професіоналізму персоналу та рівня задоволеності соціальною допомогою демонструють ефективність реалізованих програм, зокрема таких, як фізичний супровід осіб з інвалідністю, транспортна послуга «соціальне авто», адресна підтримка та денне перебування.

Особливо варто відзначити, що понад 60% внутрішньо переміщених осіб, які брали участь в опитуванні, отримали реальну допомогу з облаштуванням побуту та адаптацією до нових умов життя, що є критично важливим у контексті повоєнного відновлення.

Водночас у процесі дослідження були виявлені й певні системні виклики. По-перше, обмежене фінансування не дає можливості розширити спектр послуг або оновити матеріально-технічну базу, що вкрай необхідно для якісного надання допомоги. По-друге, зростаючий попит на соціальні послуги у зв’язку з воєнними подіями та внутрішньою міграцією значно ускладнює навантаження на персонал Центру. Це, своєю чергою, підсилює потребу в підготовці нових спеціалістів та підвищенні кваліфікації вже діючих кадрів.

Додатковою проблемою, яка була окреслена як адміністрацією, так і деякими респондентами, є потреба у поглибленій співпраці між різними органами державної влади, місцевим самоврядуванням і громадськими організаціями.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що отримані емпіричні дані можуть бути використані для удосконалення соціальних програм як у межах Житомирського міського територіального центру, так і в аналогічних установах інших регіонів України. Зокрема, аналіз запитів бенефіціарів та рівня їхньої задоволеності може слугувати підґрунтям для адаптації наявних підходів, покращення логістики надання допомоги та впровадження нових програм.

Отже, результати дослідження підтверджують, що соціальна робота, яку

здійснюють працівники Центру, має не лише оперативну, а й стратегічну цінність у сучасних умовах. Це дає підстави стверджувати, що подальший розвиток інституційної спроможності, залучення ресурсів та розширення партнерських мереж є необхідними кроками для забезпечення стійкої соціальної підтримки населення в період повоєнного відновлення України.

3.3. Шляхи вдосконалення діяльності громадських організацій у післявоєнний період

В умовах повоєнного відновлення України роль громадських організацій (ГО) суттєво зростає, оскільки саме ці структури здатні оперативно реагувати на потреби населення, мобілізувати ресурси та реалізовувати ефективні соціальні програми. Проте успішне функціонування ГО в поствоєнний період вимагає оновлення підходів, посилення інституційної спроможності та стратегічного планування.

На основі аналізу сучасного стану, результатів емпіричного дослідження та узагальнення міжнародного досвіду, можна виокремити ключові напрями вдосконалення діяльності громадських організацій.

По-перше, необхідним є розвиток системи стратегічного управління. У повоєнних умовах ГО мають діяти не лише в режимі кризового реагування, а й у парадигмі довгострокового планування. Це передбачає розробку чітких стратегій розвитку, що базуються на аналізі соціальних потреб громад, демографічних змін та економічної ситуації. Особливу увагу слід приділити прогнозуванню соціальних ризиків та підготовці до потенційних викликів.

По-друге, важливим напрямом є підвищення інституційної спроможності ГО. Це включає вдосконалення внутрішньої структури організацій, розподілу функцій, підвищення кваліфікації персоналу. Війна загострила проблему дефіциту фахівців соціальної сфери, тому необхідно запроваджувати програми професійної підготовки та перепідготовки соціальних працівників. Співпраця з вищими навчальними закладами, науковими інституціями та державними

органами дозволить створити сталі механізми кадрового забезпечення [35].

По-третє, ключовим напрямом вдосконалення діяльності ГО є цифровізація та впровадження інновацій. Електронні платформи, чат-боти, мобільні додатки та інтегровані бази даних здатні значно покращити комунікацію з бенефіціарами, оптимізувати облік наданих послуг та спростити процедури отримання допомоги. В умовах швидких змін та обмежених ресурсів інноваційні технології можуть стати інструментом підвищення ефективності діяльності.

По-четверте, громадські організації мають посилювати міжсекторальну співпрацю – як з органами державної влади, так і з міжнародними партнерами, бізнесом, академічною спільнотою. Такий підхід відповідає логіці інтегрованого управління в соціальній сфері та дозволяє максимально ефективно використовувати наявні ресурси. Успішним прикладом є багаторівневі партнерства, які поєднують локальний досвід ГО з фінансовими можливостями міжнародних донорів та політичною легітимністю державних структур [34].

По-п’яте, особливу увагу слід звернути на зміцнення фінансової стабільності ГО. Багато організацій залежать від грантів і донорських надходжень, що не завжди є стабільним джерелом фінансування. У цьому контексті необхідно розвивати навички фандрейзингу, диверсифікувати джерела надходжень, впроваджувати соціальне підприємництво, а також домагатися включення ГО до механізмів державного фінансування соціальних послуг на умовах відкритих конкурсів.

Крім того, важливим напрямом є посилення участі громадян у прийнятті рішень. Громадські організації мають активно залучати бенефіціарів до планування та оцінки програм, розширювати волонтерські практики, розвивати діалогові платформи та громадські консультації. Це дозволить не лише покращити якість послуг, а й зміцнити довіру до організацій.

Варто також розвивати соціальну адвокацію, яка передбачає активне відстоювання прав вразливих груп, моніторинг дотримання соціальних гарантій, вплив на формування політик у сфері соціального захисту. ГО можуть виступати

посередниками між громадянами та державою, забезпечуючи прозорість і відкритість управлінських процесів.

Нарешті, враховуючи значний рівень травматизації населення внаслідок війни, ГО повинні активно впроваджувати психосоціальну підтримку та програми резильєнтності. Це означає не лише надання психологічної допомоги, а й створення середовищ підтримки, реабілітаційних програм, груп взаємодопомоги, просвітницьких кампаній.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що вдосконалення діяльності громадських організацій у повоєнний період потребує системного підходу, комплексних змін і нової філософії соціальної роботи. ГО мають бути не лише виконавцями соціальних послуг, а повноцінними учасниками формування соціальної політики, рушіями змін та носіями інновацій. Саме за таких умов можливо досягти сталого соціального розвитку й забезпечити ефективну підтримку тим, хто її найбільше потребує.

У третьому розділі було проведено комплексне дослідження практичних аспектів соціальної роботи громадських організацій в умовах війни та у процесі повоєнного відновлення. На основі аналізу сучасного стану діяльності громадських організацій у сфері соціальної підтримки в Україні, зокрема на прикладі Житомирського міського територіального центру соціального обслуговування, а також результатів емпіричного дослідження, вдалося виявити ключові особливості, досягнення та виклики, з якими стикаються ці інституції в нових соціально-політичних реаліях.

Дослідження показало, що громадські організації стали одним із найважливіших чинників забезпечення соціальної стійкості в умовах війни. Їхня гнучкість, наближеність до потреб громад, оперативність у наданні допомоги дозволили ефективно підтримувати вразливі групи населення: людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, осіб похилого віку, малозабезпечених, а також дітей та жінок, які постраждали від воєнних дій. Основні напрями роботи ГО охоплюють як базову гуманітарну підтримку (натуральна та грошова допомога, харчування, медикаменти), так і більш

комплексні послуги – психологічну допомогу, правовий супровід, адаптаційні програми, транспортні послуги тощо.

Емпіричне дослідження, проведене на базі Житомирського міського територіального центру соціального обслуговування, засвідчило високу оцінку ефективності програм з боку бенефіціарів. Більшість респондентів відзначили суттєве покращення якості життя після отримання допомоги, високий рівень професіоналізму працівників, важливість індивідуального підходу та комплексного вирішення соціальних проблем. Разом із тим, було виявлено низку проблем, які стримують розвиток і посилення ефективності роботи ГО, зокрема: недостатнє фінансування, кадровий дефіцит, потреба в оновленні матеріально- технічної бази, обмежена цифрова інфраструктура.

У розділі також окреслено стратегічні напрями вдосконалення діяльності громадських організацій у післявоєнний період. Серед пріоритетів – розробка довгострокових стратегій, підвищення інституційної спроможності, цифровізація процесів, активізація міжсекторальної співпраці, диверсифікація фінансування, посилення адвокаційної діяльності та впровадження програм психосоціальної підтримки. Успішна реалізація цих напрямів можлива лише за умов цілеспрямованої державної політики підтримки ГО, стабільної нормативно-правової бази, залучення міжнародної технічної допомоги та активної участі громадянського суспільства.

Отже, результати третього розділу підтверджують, що громадські організації вже сьогодні відіграють ключову роль у забезпеченні соціальної стабільності, а в перспективі можуть стати системоутворювальними суб’єктами у формуванні ефективної, гуманної та адаптивної моделі соціального захисту в повоєнній Україні. Вивчені практики та отримані дані мають важливе прикладне значення для вдосконалення діяльності як окремих організацій, так і загалом соціальної сфери на національному рівні.

ВИСНОВКИ

Дослідження діяльності громадських організацій у контексті війни та повоєнного відновлення демонструє їх надзвичайно важливу роль як соціальних інституцій, що здатні оперативно реагувати на кризові ситуації та надавати комплексну підтримку вразливим верствам населення. Аналіз наукових джерел показав, що провідні дослідники акцентують увагу на багатовимірності проблематики соціальної роботи в умовах збройних конфліктів, підкреслюючи значення міждисциплінарних підходів та інтеграції соціальних, психологічних і правових аспектів у практику громадських організацій.

Уточнення ключових понять, таких як «соціальна робота», «громадська організація», «кризова ситуація» та «повоєнне відновлення», дозволило створити чітку теоретичну основу для подальшого дослідження. Виявлено, що соціальна робота у кризових умовах виходить за межі традиційних моделей, набуваючи ознак комплексної підтримки, яка включає не лише матеріальну допомогу, а й психологічну реабілітацію, соціальну інтеграцію та правовий захист. Громадські організації в цій системі виступають як важливі посередники між державними структурами, міжнародними партнерами та локальними громадами, забезпечуючи гнучкість і швидкість реагування.

Обґрунтування принципів, методів і методик дослідження підкреслило необхідність використання мультиметодологічного підходу, який включає кількісні та якісні методи, зокрема аналіз документів, опитування, інтерв’ю та кейс-стаді. Такий підхід дає змогу отримати глибоке та всебічне розуміння діяльності громадських організацій в умовах війни та на стадії повоєнного відновлення.

Теоретичні підходи до діяльності громадських організацій у кризових ситуаціях виявили значний потенціал для подолання соціальної дезадаптації, формування резильєнтності, а також активізації соціального капіталу в громадах. Усі ці аспекти є критично важливими для забезпечення стабільності та сталого розвитку суспільства у післявоєнний період.

Оцінка ролі громадських організацій у підтримці вразливих груп

населення показала, що вони виконують функції не лише гуманітарної допомоги, а й створюють умови для довготривалої соціальної інтеграції, психологічної підтримки та захисту прав постраждалих. Особлива увага приділяється внутрішньо переміщеним особам, ветеранам, багатодітним сім'ям та іншим категоріям, які потребують комплексного супроводу.

Аналіз міжнародного досвіду соціальної роботи в збройних конфліктах і повоєнний період відкрив широкі можливості для адаптації успішних практик до українських умов. Особливо цінним є досвід країн Європи та Північної Америки у створенні координаційних платформ, розвитку систем кризового консультування та використанні цифрових технологій для мобілізації ресурсів і комунікації між учасниками процесу допомоги.

Водночас адаптація міжнародних моделей в Україні повинна враховувати національні особливості – мовний бар'єр, регіональні відмінності, нерівномірність розвитку інфраструктури. Запровадження національної платформи координації волонтерської діяльності та розвиток мережі кризових центрів із психологічної підтримки є перспективними напрямками, які можуть суттєво підвищити ефективність соціальної роботи в кризових умовах.

Статистичний аналіз сучасного стану соціальної роботи громадських організацій в Україні свідчить про активний розвиток сектору, збільшення кількості організацій і волонтерів, а також про формування нових форм співпраці між державою, громадянським суспільством і міжнародними партнерами. Водночас існують виклики, пов'язані з недостатнім фінансуванням, нестачею професійних кадрів та низьким рівнем інституційної спроможності окремих організацій.

Результати емпіричного дослідження підтвердили важливість комплексного підходу до соціальної підтримки, що поєднує матеріальну, психологічну і соціальну допомогу, а також потребу в розвитку інноваційних форм роботи та залученні міжнародних ресурсів. Дослідження засвідчили, що громадські організації, які успішно інтегрують сучасні технології, мобілізують локальні ресурси та розвивають партнерства, демонструють високий рівень

ефективності у кризових умовах.

Практичні рекомендації, розроблені на основі дослідження, спрямовані на вдосконалення діяльності громадських організацій у повоєнний період. Вони передбачають розширення координаційних механізмів, підвищення кваліфікації фахівців, активне впровадження цифрових технологій, а також посилення міжнародної співпраці з метою залучення фінансових, технічних і методологічних ресурсів

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналіз рівня довіри до громадських організацій в Україні. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL: https://niss.gov.ua/research/ngo-trust-analysis (дата звернення: 02.03.2025)

2. Андрющенко А., Горбунова-Рубан С. Підготовка соціальних працівників в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. *SOCIOПРОСТІР*. 2019. № 8. С. 75-87.

3. Архипова С. П., Смеречак Л. І. Професійна компетентність соціальних працівників у системі роботи з різними категоріями соціально незахищених категорій дорослого населення. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2017. № 1 (306). С. 232-238.

4. Бех В. П., Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціальна робота і формування громадянського суспільства : монограф. / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 599 с.

5. Борисова О. В., Знаткова О. М., Кульга О. О., Нікітіна В. В. Соціальна робота з вимушеними переселенцями в сучасній Україні : монографія / за ред. О. В. Борисової ; Луган. нац. аграр. ун-т. Київ : Кондор, 2019. 468 с.

6. Верхоляк М. Формування професійних компетентностей майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах закладу фахової перед вищої освіти: методична розробка. Львів, 2022. 36 с. *Львівський національний університет ім. Івана Франка. Факультет педагогічної освіти.* URL:https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/Robota_M.R.Verkholiak- metod.-rozrobka-2022r..pdf. (дата звернення: 02.03.2025)

7. Волошенко М. О. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до профілактично-корекційної роботи з підлітками девіантної поведінки : Автореф. дис канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2016. 24 с.

8. Гусак В. М. Структура психологічної культури майбутнього соціального працівника: теоретична модель. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «КиєвоМогилянська*

академія»]. Сер. : Педагогіка. 2009. Т. 112, Вип. 99. С. 160– 165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2009_112_99_29.(дата звернення: 02.03.2025)

9. Державна служба зайнятості України. Статистичний звіт про внутрішньо переміщених осіб. Київ: Державна служба зайнятості. 2023. URL: https://www.dcz.gov.ua/statistika (дата звернення: 18.03.2025)

10. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 80. Соціальні послуги : наказ Міністерства соціальної політики України 29.03.2017 р. № 518. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0518739-17. (дата звернення: 02.03.2025)

11. Дубінін Д. О. Діагностика когнітивного компоненту резільєнтності працівників поліції *Особистість, суспільство, війна: тези доповідей учасників міжнародного психологічного форуму* (07 квіт. 2023 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2023. С. 74–77.

12. Житомирський міський територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг). (n.d.). Отримано з https://zt-rada.gov.ua/?departments=227 (дата звернення: 02.04.2025)

13. Захаріна М. І. Проблеми професійної соціалізації в соціальній роботі. *Вісник Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці. Серія: Право. Економіка. Соціальна робота. Гуманітарні науки.* 2009. № С. 315–321.

14. Звіт ООН про соціальну підтримку. Ініціативи з економічної реабілітації ВПО. Нью-Йорк: United Nations Development Programme. 2023. URL: https://undp.org.ua/projects/idp-economic-recovery-2023 (дата звернення: 12.04.2025)

15. Зінченко Т. В. Практична підготовка соціальних працівників у професійному середовищі. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2016. № 1. С. 178–182.

16. Ігнатюк О., Сизикова В. Аналіз особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи в США та Україні. *Теорія і*

практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2017. № 1. С. 35–46.

17. Інститут соціальної політики. Навчальні програми з підвищення кваліфікації соціальних працівників у кризових ситуаціях. Київ: Інститут соціальної політики. 2023. URL: https://isp.org.ua/programs (дата звернення: 02.03.2025)

18. Капська А. Й., Пєша І. В. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2021. 232 с.

19. Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія / за ред. С. Я. Харченка. Дрогобич : Коло, 2007. 374 с.

20. Ковальчук, В. М. Партнерство громадських організацій та органів місцевого самоврядування у сфері соціальної підтримки. Соціальна робота в Україні, 2022, 3(45), с. 55–68. URL: https://socialwork-ua.org.ua/journal/2022/45/kovalchuk (дата звернення: 22.03.2025)

21. Когут С. Я. Системи професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз) : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.01. Івано-Франківськ, 2005. 21 с.

22. Колодійчук Ю. В., Корнещук В. В. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров’я : монограф. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2017. 182 с.

23. Конончук А. І. Професійна підготовка соціальних працівників до партнерства з недержавними організаціями соціальної сфери. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2016. № 1. С. 183–187.

24. Кравченко О. Соціальна робота в громаді в умовах війни. Zeszyty Naukowe Collegium Witelona. 2022. Nr 42(1). S. 63–70. *Library of Wrocław University of Science and Technology.* URL:

https://dbc.wroc.pl/publication/155618/edition/116655/?language=en. (дата звернення: 02.04.2025)

25. Кривоконь Н. І. Роль соціальної роботи в аспекті побудови громадянського суспільства. *Актуальні проблеми соціальної роботи в Україні (соціально-правовий, педагогічний та правовий аспекти)* : зб. матер. наук.-практ. семінару (м. Чернігів, 29 берез. 2007 р.) / за ред. Н. І. Кривоконь]. Чернігів : Чернігів. обереги, 2007. 71 с.

26. Лазос Г. П. Резільєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. *Актуальні проблеми психології*. Том 3: Консультативна психологія і психотерапія. Вінниця : ФОП Рогальська І.О. 2018. Вип. 14. С. 26-64.

27. Левицька Н. С., Москаленко В. В. Особливості соціально-перцептивної компетенції у працівників соціальної сфери. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2011. Т. 13, Ч. 1. С. 251–257.

28. Лісовець О. В. Компетентність соціального працівника у сприянні міжвідомчій взаємодії щодо соціально-правового захисту особистості. *Наукові записки Національного державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2016. № 1. С. 43–47.

29. Лісовець О. В. Формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників. Київ-Ніжин, 2018. 344 с.

30. Лук’янова Н. Соціальна робота в Україні: концептуальні засади і трансформація в сучасних умовах. *Політичний менеджмент.* 2009. № 5. С. 150-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2009_5_18. (дата звернення: 02.03.2025)

31. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика) : підручн. Київ : Каравела, 2011. 368 с.

32. Методичні рекомендації щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об’єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення. Затв. Наказом Міністерства соціальної політики України від 19.01.2016 р. № 26. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL:

https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0026739-16. (дата звернення: 22.03.2025)

33. Михайлишин Г. Й., Довга М. Формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі підготовки до роботи з молодими сім'ями. *Журнал Прикарпатського університету імені Василя Стефаника*. 2021. Т. 8, № 1. С. 7–16. URL: http://hdl.handle.net/123456789/9742 (дата звернення: 02.03.2025)

34. Моргай Л. Професійна діяльність фахівців соціальної роботи у Службах справах дітей. *Ввічливість. Humanitas.* 2023. № 1. С. 73–78. https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.10. (дата звернення: 25.03.2025)

35. Національний звіт про соціальні послуги в Україні/ Київ: Міністерство соціальної політики України. 2023. URL: https://www.msp.gov.ua/reports/social-services-2023 (дата звернення: 02.03.2025)

36. Овод Ю. В. Особливості професійної діяльності соціального працівника в системі соціального забезпечення. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 1. С. 167– 170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2013_1_40. (дата звернення: 27.04.2025)

37. Організація Об'єднаних Націй. Звіт щодо соціальної підтримки вразливих груп населення в умовах війни. Нью-Йорк: ООН. 2023. URL: https://www.un.org/ukraine-support-report-2023 (дата звернення: 02.03.2025)

38. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. / Гридковець Л., Вебер Т., Журавльова Н. та ін. Київ: ОБСЄ, 2018. Том 3. 236 с. https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf. (дата звернення: 02.03.2025)

39. Павлик О. Б. Готовність майбутніх перекладачів до професійної діяльності. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер.: Педагогічні та психологічні науки.* 2004. № 32, ч. II. http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/3541. (дата звернення: 02.03.2025)

40. Пліско Є. Ю. Загальні стандарти соціальної роботи. *Духовність*

особистості: методологія, теорія і практика. 2023. Том 1, № 1 (105). С. 122-130.URL:https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/download/654/623 (дата звернення: 02.03.2025)

ДОДАКТИ

Додаток А

АНКЕТА ДЛЯ ОТРИМУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЖИТОМИРСЬКОГО МІСЬКОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Шановні респонденти!

Просимо Вас відповісти на запитання цієї анкети. Дослідження є анонімним, отримані результати будуть використані виключно в узагальненому вигляді для наукових цілей.

Ваша стать:

☐ Чоловіча

☐ Жіноча Ваш вік:

☐ До 30 років

☐ 30–49 років

☐ 50–64 роки

☐ 65 років і старше

Ваша категорія (можна обрати кілька варіантів):

☐ Особа з інвалідністю

☐ Внутрішньо переміщена особа

☐ Одинокий/одинока пенсіонер/ка

☐ Особи, що опинилися у складних життєвих обставинах

☐ Інше (вкажіть): _____

Які соціальні послуги ви отримуєте в Центрі (можна обрати кілька):

☐ Допомога вдома

☐ «Соціальне авто»

☐ Продуктові набори / натуральна допомога

☐ Психологічна підтримка

☐ Денне перебування / дозвілля

☐ Інше: _____

Як ви оцінюєте якість отриманих послуг?

☐ Дуже висока

☐ Висока

☐ Задовільна

☐ Незадовільна

Чи допомогли вам отримані послуги покращити повсякденне життя?

☐ Так, суттєво

☐ Так, частково

☐ Ні, не відчув(-ла) змін

☐ Важко відповісти

Як ви оцінюєте рівень професіоналізму працівників Центру?

☐ Дуже високий

☐ Високий

☐ Середній

☐ Низький

Чи отримували ви допомогу від інших організацій?

☐ Так

☐ Ні

Якщо так, то від яких: _____ Що б ви порадили покращити у роботі Центру? (відкрите питання)

ДЯКУЮ ЗА УЧАСТЬ

Додаток Б

Таблиця 3.1

Результати опитування

	Питання анкети	Варіанти відповіді	Відсоток (%)
	Чи відчули Ви покращення якості свого життя завдяки отриманим соціальним послугам?	Так Ні Важко відповісти	90% 7% 3%
	Як Ви оцінюєте рівень професіоналізму працівників Центру?	Високий Задовільний Низький	85% 12% 3%
	Чи вважаєте Ви, що без підтримки Центру Ваше життя було б значно складнішим?	Так Ні Важко відповісти	70% 20% 10%
	Чи отримували Ви допомогу у пересуванні або фізичному супроводі?	Так Ні	65% 35%
	Чи користувалися Ви послугою «соціальне авто»?	Так Ні	55% 45%
	Чи отримували Ви адресну натуральну або грошову допомогу?	Так Ні	78% 22%
	Чи користувалися Ви програмою денного перебування або допомоги вдома?	Так Ні	60% 40%
	Якщо Ви є внутрішньо переміщеною особою, чи допомогли Вам у Центрі з облаштуванням житла та адаптацією?	Так Ні Не стосується	60% 10% 30%

Декларація

академічної доброчесності здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Муха Катерина Віталіївна , студентка 4 курсу, форма навчання денна, факультет соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», освітньо-професійна програма «соціальна робота», адреса електронної пошти: ekaterinamuha003@gmail.com

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Соціальна робота громадських організацій під час війни та повоєнного відновлення країни « відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата____ Підпис_____ПІБ (студент) Муха К.В

Дата____ Підпис_____ПІБ (науковий керівник) Лепська Н.В.